

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
1926

Ε.Υ.Δ της Κ.ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.ε.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΒΑΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΝ

ΥΠΟ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ

Εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς μου.

I

Ἀναδιφῶν πρό τινας τὸ ἀρχεῖον τοῦ μακαρίτου πατρὸς μου εὗρον ὄλως τυχαίως πληθὺν ἐγγράφων εἰς τὸν Θανάτην Βάγια ἀναφερομένων καὶ συντεταγμένων ἄλλων μὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἄλλων δὲ εἰς τὴν τουρκικὴν μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Τῆς δημοσιεύσεως πολλῶν ἀξιολόγων ἐγγράφων τῆς συλλογῆς ταύτης ἀπαρχὴ εἶναι τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον. Ἐπ' αὐτοῦ εἶναι τουρκιστὶ γεγραμμένη διαταγὴ τοῦ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα στρατοπεδάρχου Μεχμέτ πρὸς τοὺς Καδῆδες κλπ. τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἵνα συμμορφωθῶν τῷ κατωτέρω διατάγματι, ἑλληνιστὶ συντεταγμένῳ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐντέλλεται εἰς λίαν ἔντονον ὕψος τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν περιουσίαν «τοῦ εἰς κεφαλικὸν φόρον ὑπαγομένου Ἀθανασίου Βάγια». Τὸ ἔγγραφο τοῦτο κέκτηται ἀρκετὴν σπουδαιότητα τὸ μὲν διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν καθ' ὅλου περὶ τὴν σύνταξιν διάθεσίν του, τὸ δὲ καὶ κυρίως διὰ τὴν διαπιστουμένην καὶ ἐξ ἄλλων¹ πηγῶν ἀγαθὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βάγια· ἐπίσης ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου λαμβάνομεν γνῶσιν καὶ τῆς μεγάλης κατὰ τὰ φαινόμενα περιουσίας τοῦ Βάγια, ἢ ὁποία εἰς τόσους πειρασμούς εἶχεν ἐμβάλει τοὺς συμπατριώτας του.

Πρὸ τῆς δημοσιεύσεως ὁμῶς θεωρῶ σκόπιμον καὶ εὐκαιρον νὰ καταχωρίσω παρατηρήσεις τινὰς εἰς τὸν βίον τοῦ Βάγια ἀναφερομένας, ἐνδιατρίβων συντόμως μὲν, ἀλλ' ἐπακριβῶς κυρίως εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σκοτεινὰ καὶ ἐκ τῆς προκαταλήψεως ἔτι ἐπισκοτισθέντα ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὸ πανελλήνιον ἀνάθεμα².

¹) Ἀθηναγόρας ἐν Θ. Βάγια σ. 33. Θ. Βελλιανίτης ἐν Ἀθηναγόρα Ἰππειρωτικῶν σελίδων τ. Α' σ. 66.

²) Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰς μελέτας τοῦ κ. Χρίστου Δάλλα, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη, δι' ἧς ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Σκόκου τοῦ ἔτους 1912 (σ. 340—351) καὶ τὰς ὠραίας, ἀλλὰ πολὺ ἐνθουσιώδεις τοῦ ποτὲ Μ. Πρωτοσυγκέλου τῶν Πατριαρχείων, τῶρα δὲ Μητροπολίτου Παραμυθίας κ. Ἀθηναγόρα (Θανάτου Βάγιας, Κ/πολις, 1921 καὶ Ἰππειρωτικαὶ σελίδες, τ. Α', Θανάτου Βάγιας [Βιβλίον Β'], Κ/πολις, 1922), οὐδεμία ἄλλη μελέτη ἔχει γραφῆ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος.

II

Ἐπίμαχον εἶναι τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ Βάγια. Ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι κατήγετο ἐκ Λέκλης, ἄλλοι ἐκ Χορμόβου, ἄλλοι ἀλλαχόθεν. Νομίζω ὁμως ὅτι τὸ ζήτημα δέον νὰ θεωρεῖται λελυμένον μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Χρ. Δάλλα ἐσχάτως γραφέντα¹⁾, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἔμπιστος τοῦ Ἄλῃ κατήγετο ἐκ Λέκλης.

Στενὴ ὡς γνωστὸν ὑπῆρξεν ἡ σχέσις τοῦ Βάγια πρὸς τὸν Ἄλῃ. Τοῦτο δ' ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰς διαφόρους κατὰ τοῦ πρώτου φρικτὰς κατηγορίας, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιδῆμιος τοῦ Ἄλῃ κ.τ.λ., τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν ὑπὸ τινῶν καὶ ὑπὸ πλείστων ἀνεξελέγκτως ἐπανελήφθησαν. Τὰ πράγματα ὁμως καὶ ἡ ὁρθὴ τούτων ἐρμηνεία δὲν ἀποδεικνύουν τοιοῦτό τι. Ὁ στενὸς σύνδεσμος ὁ μετὰ τὸν Βάγια καὶ τοῦ Ἄλῃ ὑφιστάμενος προῆλθεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Βάγιας ἀπὸ νηπιακῆς σχεδὸν ἡλικίας εὗρίσκετο παρὰ τῷ Ἄλῃ²⁾. Ἐκτὸς τούτου ὁ Ἄλῃ εἶχε λόγους νὰ εὐγνωμονῇ τὸν πατέρα τοῦ Βάγια καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, διότι πολλάκις εὐηργέτησαν τοῦτον καὶ εἰς τὰς καλὰς καὶ εἰς τὰς κακὰς του ἡμέρας³⁾. Ὡστε ἡ αἰτία τῆς τοσαύτης οἰκειότητος δὲν εἶναι ἀνεξήγητος.

Ἐξαιρετικῶς δ' ὑψηλὴν θέσιν κατεῖχε παρὰ τῷ Ἄλῃ, ὣν ὁ κυριώτερος αὐτοῦ σύμβουλος, ὡς μαρτυροῦν οἱ διάφοροι περιηγηταὶ τῶν χρόνων ἐκείνων⁴⁾. Ἡ δὲ ἰδιότης τοῦ ἀρχιδημίου, ἣτις ἀπεδόθη εἰς αὐτόν, οὐδόλως, ὡς παρατηρεῖ ὁρθότατα ὁ Δάλλας⁵⁾, συνάδει πρὸς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τὴν ὁποίαν εἶχε παρὰ τῷ Ἄλῃ· πιθανὸν ἐπειδὴ προσέκειτο περισσότερον παντὸς ἄλλου πρὸς τὸν Ἄλῃ νὰ διεβίβαζε τὰς διαταγὰς αὐτοῦ· τοῦτο ὁμως δὲν δικαιολογεῖ τὸν ἀποτρόπαιον χαρακτηρισμόν. Ἐχομεν πλείστας μαρτυρίας ἀποκαθιστανούσας τελείως τὰ πράγματα καὶ διαπιστούσας ὅτι καὶ χωρὶα ὀλόκληρα ἔσωσεν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς καὶ ἄτομα πλείστα⁶⁾ ἀπὸ

¹⁾ Χ. Δάλλα, Ὁ Θανάσης Βάγιας, ποῦ ἐγεννήθη καὶ πόθεν τὸ ὄνομά του, ἐν ἰκονογραφημένῃ τῆς Ἑλλάδος, Ἐν Ἀθ., ἔτ. Α' (1925), ἀριθ. 4, σ. 18.

²⁾ Χ. Δάλλα, ἔνθ' ἀνωτέρω.

³⁾ Ἄς ὑπομνησθῇ ὅτι ὁ Ἄλῃ πρὸς τοὺς εὐεργέτας του ἦτο κατ' ἐξοχὴν εὐγνωμόν. Βλ. Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἄλῃ Πασᾶ, ἐν Ἀθήναις, 1895, σ. 351, 492 καὶ ἀλλαχού. Ἀ. Γούδα, Παράλληλοι Βίοι, τ. ΣΤ', Ἐν Ἀθ., 1874, σ. 383 καὶ 386 καὶ τ. Ζ', Ἐν Ἀθ., 1875, σ. 307. Ἐπετηρὶς Παρνασσού, τ. II', σ. 149 (ὑποσημείωσις). Περὶ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ οἴκου Βάγια πρὸς τὸν Ἄλῃ βλ. Ἀθηναγόραν, Θανάσης Βάγιας, σ. 30 καὶ Ἑπειρωτικῶν σελίδων τ. Α', σ. 34. Entry Holland, Travels in the Ionian isles, Albania, Thessaly, Macedonia, & During the years 1812 and 1813. London, 1815, σ. 489 καὶ 494.

⁴⁾ Holland, ἔ. ἄ. The Smart Hughes. Travels in Sicily, Greece and Albania, London, 1830 τ. Β', σ. 68.

⁵⁾ ἔ. ἄ.

⁶⁾ I. Λαμπρίδης, Ἑπειρωτικὰ μελετήματα, τευχ. Β', Ἐν Ἀθ., 1887, σ. 69. X.

βεβαίου θανάτου. Οἱ δὲ χριστιανοὶ οἱ ὑπὸ τούτου εὐεργετηθέντες πλείστοι τυγχάνουν. Ἡ φιλογένεια τοῦ ἀνδρὸς τελείως πιστοῦται¹.

III

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἀπαισίας μνήμης τὸν Βάγιαν εἶναι ἡ τῆ ἀληθείᾳ φοβερὰ δολοφονία τῶν Γαρδικιωτῶν. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀφηγήσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν γεγονότων θ' ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ ἔμπιστος τοῦ Ἀλῆ δὲν μετέσχε τοῦ τρομεροῦ κακουργήματος.

Οἱ Χορμοβίται τὸ 1746 συνεπολέμουν μετὰ τῶν Λεκλιωτῶν, συνέλαβον δὲ τὴν μητέρα τοῦ Ἀλῆ Χάμκω, πολεμοῦσαν κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν καὶ παρέδωκαν εἰς αὐτοὺς ταύτην μετὰ τῆς κήρης καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλῆ, ἔξαετοῦς τότε· πλείστοι ὄσαι εἶναι αἱ ἀτιμώσεις, τὰς ὁποίας αἱ δύο πρῶται ὑπὸ τῶν Γαρδικιωτῶν ὑπέστησαν καὶ τὰς ὁποίας παραστατικώτατα περιγράφει χειρόγραφον συγχρόνου τινός². Φυσικὸν δ' ἦτο μένεα νὰ πνέουν μήτηρ καὶ θυγάτηρ κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν καὶ νὰ ποθοῦν τὴν ἐκδίκησιν. Ὅταν δὲ ὁ Ἀλῆς κατώρθωσε νὰ γίνῃ Βεζύρης καὶ ὑπέταξε τὴν Ἡπειρον ὅλην σχεδόν, καταστρέψας τὸ Χόρμοβον, τῆ βοήθειᾳ κυρίως τῶν Γαρδικιωτῶν, τὴν Λέκλην (πατρίδα τοῦ Βάγια) καὶ ἄλλα ἀνθοῦντα χωρία τῆς Ἡπείρου, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ τοὺς ὄνειδισμοὺς τῆς τὴν ὕβριν ὑπομιμησκούσης μητρὸς του, τοὺς ὁποίους, ἀποθανούσης ταύτης, λυσσώδεςτερον ἐπανελάμβανεν ἡ θυγάτηρ, ἀπεφάσισε τὴν καταστροφὴν τοῦ Γαρδικίου. Ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ ἓνα μῆνα ἐπολιόρκει τὸ Γαρδίκι ἄνευ ἀποτελέσματος³, τότε δὲ μόνον οἱ Γαρδικιώται προέτειναν ὄρους ὑποταγῆς, ὅταν ὁ Βάγιας⁴

Δάλλας, ἐν Ἀθηναγόρα Θανάση Βάγια, σ. 29. Ἡπειρωτικῶν σελίδων, τ. Α', σ. 83 καὶ Εἰκονογραφημένη Ἐ. ἀ. Ἀθηναγόρας, Θανάσης Βάγιας σ. 21.

¹) Λ. Borpe, L'Albanie et Napoléon, Paris, 1914, σ. 59. Κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ αὐτὸς ὁ Διάκος συλλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπειλεῖ τούτους διὰ τοῦ Ἀνδρούτζου καὶ τοῦ Βάγια (Τὸ τραγούδι τοῦ Διάκου, ὑπ' ἀριθ. 11, ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς τοῦ Ν. Πολίτου) Ὁ Ἀθηναγόρας ἐν σ. 123, σημ. 1 Ἡπειρωτικῶν σελίδων τ. Α' μέμφεται τὸν ἀοιδιμον Πολίτην δι' ὅσα δυσμενῆ, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν, λέγει περὶ τοῦ Βάγια. Κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν δύναται ὁ Πολίτης νὰ κατηγορηθῆ διὰ τοῦτο· ἱστορικὸς ἐξ ἐπαγγέλματος δὲν ἦτο· τὰ δ' ἑρμηνευτικὰ σημειώματα εἶναι πρόχειρα. Ἐν τοσαύτῃ δὲ πληθύνει σημειωμάτων οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι καὶ τινα εἶναι ἀνακριβῆ. Ἄλλως ἡ πρώτη μελέτη τοῦ Δάλλα, μόλις δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἐκλογῶν ἐξεδόθη, οὐδ' ἠρνήθη οὗτος κατηγορηματικῶς ἐν ταύτῃ τὰς εἰς τὸν Βάγιαν ἀποδιδόμενας κατηγορίας.

²) Τοῦτο ἐξέδωκεν ὁ Κ. Σάθας ἐν Πανδιώρας τ. ΙΕ', σ. 265.

³) Γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Γαρδικίου εἶχον ἐξισλαμισθῆ. Διὰ τοῦτο οἱ ἀξιωματικοὶ ἐδείκνυον ἀπροθυμίαν τινὰ περὶ τὴν συντέλεσιν τῆς πολιορκίας, προκειμένου μάλιστα περὶ χωρίου. διὰ τὸ ὁποῖον ἀπ' εὐθείας διεφέρετο ἡ Πύλη.

⁴) Ὁ Βάγιας ἤθελε νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Γαρδικιώτας, διότι τὰ μέγιστα ἐβόηθησαν τὸν Ἀλῆν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του· μεγάλως δὲ συνέβαλεν οὗτος εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ἀλῆ λῆψιν τῆς φοβερῆς αποφάσεως. Βλ. καὶ Χ. Δάλλαν, ἐν Ἀθηναγόρα Ἡπειρωτικῶν σελίδων, τ. Α', σ. 85 κέξ.

ἡγούμενος τῶν χριστιανῶν στρατιωτῶν του ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς τοῦτο κυριεύσας κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1812 συνοικίαν τινὰ τοῦ χωρίου, ὅπερ ἄλλως λίαν ὀχυρὸν ἦτο. Ὁ Ἄλῆς ἐδέχθη τοὺς ὄρους τῆς ὑποταγῆς, ἠμνήστευσε τοὺς Γαρδικιώτας καὶ μετέφερε τούτους, ὄντας 5000—6000 εἰς γειτονικὰ μέρη, ἔξαιρέσει 36 ἔξεχόντων τοὺς ὁποίους μετέφερεν εἰς Ἰωάννινα. Τὴν 15ῃν Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετεφέρθησαν εἰς τὸ Χάνι τῆς Βαλιερῆς ἐν τῇ Σένδρα 800 Γαρδικιώται, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ὠδηγήθησαν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀλβανίας, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι, 730 περίπου, ἐνεκλείσθησαν ἐν αὐτῷ· ἐκ τούτων ἄλλοι εὐρίσκοντο εἰς Γαρδίκι καθ' ὃν χρόνον διετέλει ἐκεῖ αἰχμάλωτος ἡ Χάμκω μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Χαϊνίτσας, ἄλλοι δὲ ἀπόγονοι κατ' εὐθείαν ἦσαν τούτων¹. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχεται ἡ διαφωνία τῶν τὰ δραματικὰ γεγονότα τὰ εἰς τὸ Χάνι συντελεσθέντα περιγραφάντων.

Ὁ Rouqueville περιγράφει ὡς ἑξῆς τὰ γεγονότα: Μόλις ὁ Ἄλῆς ἦλθεν εἰς τὸ χάνι καὶ ἐποχοῦμενος ἐπὶ τῆς ἀμάξης του περιῆλθε τὸν περίβολον, ἐβεβαιώθη δὲ ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐγκεκλεισμένων ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ, κρατῶν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν καραμπίναν, διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ κτυπήσουν· οὗτοι ὁμως Ὀθωμανοὶ ὄντες ἠρνήθησαν νὰ κτυπήσουν Ὀθωμανοὺς. Ὅτε δ' ἀπετάθη πρὸς τοὺς ἐν τῷ στρατῷ του ὑπηρετοῦντας Χριστιανοὺς Μιρδίτας ἔλαβε παρ' αὐτῶν ἐπίσης ἀρνητικὴν ἀπάντησιν. Θὰ ἐχάριζε δὲ τὴν ζωὴν εἰς τοὺς Γαρδικιώτας, ἐὰν δὲν ἦρχετο ἐγκαίρως νὰ τὸν ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεως εἰς τῶν δημίων του, ὁ Ἄθαν. Βάγιας, ὅστις, ζητήσας καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ καταστρέψῃ τοὺς εἰς τὸ χάνι εὐρισκομένους, λαμβάνει ἀπὸ τῶν χειρῶν τούτου τὴν καραμπίναν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀρχηγίας καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς 150 κακούργων συντελεῖ τὸ ἀπαίσιον κακούργημα². Οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα κατὰ τὸν Rouqueville. Ἡ ἀξιοπιστία ὁμως τοῦ Rouqueville ἔμεινεν ἀπρόσβλητος; Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσω ὅτι τόσον ὁ Ἀραβαντινός³, ὅσον καὶ ὁ Σάθας⁴ ἠμφισβήτησαν ἐν πολλοῖς τὸ ἀξιόπιστον τοῦ Γάλλου προξένου. Καὶ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα οὐδόλως φρονῶ πρέπει νὰ διατάσωμεν νὰ θέσωμεν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἀξιοπιστίαν τούτου, διότι α') ὁ Rouqueville φιλέλλην μὲν, ἀλλὰ δυτικὸς, ἤθελε νὰ ἐξάρῃ, ὡς διείδε μετὰ περισσῆς ὀξυδερκείας ὁ Ἀθηναγόρας⁵, τὴν ἀνδρικὴν στάσιν τῶν ὁμοθρήσκων του Μιρδιτῶν, β') ἔτρεφε πρὸς τὸν Βάγιαν ἐχθρότητα, περὶ τῆς ὁποίας διεξοδικῶς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Δάλλας⁶,

¹) Holland *l. c.*

²) Histoire de la régénération de la Grèce, Genève. 1825. II, σ. 251

³) Ἱστορία τοῦ Ἄλῆ Πασᾶ, σ. κη'.

⁴) Ἐν Ἱστορικῶν διατριβῶν σ. 124 καὶ Πανδώρας τ. II', σ. 261.

⁵) Θανάτου Βάγιας, σ. 19.

⁶) Ἐν ΔΙΕΕ, Ἐν Ἀθ. τ.θ' (1926), σ. 553. Ἡ αἰτία τῆς ἐχθρας ταύτης ὑπῆρξε μηδα-

γ) ἔχομεν πλείστας μαρτυρίας συγχρόνων διαψευδούσας τὸν ἄνδρα.

Ποῖαί τινες αἱ μαρτυρίαι αὗται; Ἐν πρώτοις ὁ βάρδος τοῦ Ἄλῃ ὁ *Χαιζῆ Σεχρέτης* ἐν τῇ Ἀληπασιάδι του περιγράφων τὸ ἀπαίσιον δράμα οὐδόλω; μνημονεύει τὸν Βάγιαν¹, ἀλλ' οὔτε ὁ Χριστόφορος Περραιβὸς ἐν τῇ κατὰ τὸ 1815 ἐκδοθείσῃ Ἱστορίᾳ του τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας σημειοῖ τι περὶ ἀναμείξεως τοῦ Βάγια εἰς τὸ δράμα τῆς Σένδρας, μολονότι τοῦτο δι' ὀλίγων ἀναφέρει².

Ὁ Holland ἔν ἔτος μετὰ τὰ γεγονότα ἐπισκεφθεὶς τὸ περιβόητον χάνι γράφει ὅτι διατάχθησαν οἱ στρατιῶται οἱ φρουροῦντες τοὺς τραγικὸν μετ' ὀλίγον θάνατον εὐρόντας Γαρδικιώτας, μόλις δοθῆ τὸ σύνθημα, νὰ πυροβολήσουν κατὰ τούτων. Προσθέτει δέ: Λέγεται ὅτι τὸ σύνθημα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Βεζύρου ὅστις ἐξεκένωσε τὸ ὄπλον, καθὼς ἐκάθητο, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀμάξης του³.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι οἱ μᾶλλον ἐγγύτεροι πρὸς τὰ γεγονότα ριζικῶς διαφωνοῦν πρὸς τὸν μετὰ τόσης ἐμπαθείας γράφοντα Rouqueville· οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ μὴ πιστεύσωμεν εἰς τούτους, ὅτι δηλαδὴ καθ' ὄν χρόνον συνετελεῖτο ἡ φοβερὰ σφαγὴ ὁ Βάγιας δὲν εὐρίσκετο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἐνταῦθα λεγομένων ἔρχεται καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Φιλήμονος κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῖτζος «καὶ πληγωμένον τὸν Βάγιαν μετενεγκὼν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἔξω τοῦ τόπου τῆς μάχης· ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Πάτροκλον»⁴. Τραυματισθεὶς λοιπὸν κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Γαρδικίου ὁ Βάγιας δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ χάνι τῆς Βαλιερῆς, ὡς πληροφορεῖ ὁ Rouqueville.

IV

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τοῦ Ἄλῃ συνελήφθη ὑπὸ τῶν σουλτα-

μινῆ. Ὁ Ἄλῃς ἤθελε νὰ ὀχυρώσῃ τὰ Ἰωάννινα, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ τὸν προμαχῶνα «λιθορίτσια». Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐπέσπευδε τὰς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ προμαχῶνος ἐργασίας, διέταξε τὴν ἐπίταξιν ὅλων τῶν μεταγωγικῶν μέσων πρὸς μεταφορὰν τοῦ ἀπαιτουμένου ὕλικου. Μεταξὺ τῶν ἐπιταχθέντων ὑποζυγίων εὐρίσκοντο καὶ εἰς ἡ δύο ἡμίονοι τοῦ Rouqueville, τῶν ὁποίων μάτην οὗτος ἀπῆτει τὴν ἀπόλυσιν παρὰ τοῦ Βάγια, τεταγμένου τὴν ἐποπτείαν τῆς ἀνεγέσεως τοῦ προμαχῶνος· ἐπειδὴ δ' ὁ τελευταῖος ἠρνεῖτο ν' ἀπολύσῃ τοὺς ἡμίονους, οὔσης ρητῆς τῆς διαταγῆς τοῦ Ἄλῃ, ἤρχισαν νὰ ὕβριζωνται μετὰ τῶν δριμύτατα. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου ὁ Rouqueville διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἄλῃ καὶ πρὸς τοὺς συμβούλους του, κυρίως δὲ τὸν Θ. Βάγιαν, διότι ἀντιπροσώπευε χώραν, τῆς ὁποίας τὰ συμφέροντα πολλάκις οὗτοι κατεδολιεύθησαν.

¹) Ἐν Ἱστορικαῖς διατριβαῖς Κ. Σάθα σ. 329.

²) Τ. Β', σ. 87.

³) Holland ἔ. ἀ.

⁴) Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τόμ. Γ' Ἐν Ἀθ., 1860, σ. 441.

νικῶν στρατευμάτων ὁ Βάγιας μετὰ τῆς προστατευομένης του τῆς περιφήμου ἔρωμένης τοῦ Ἄλῃ Κυρὰ-Βασιλικῆς καὶ μετηνέχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀπηλευθερώθη τῇ ἐγγυήσει τοῦ Πατριάρχου. Συνηντήθη μὲ τὸν Μέγαν Μιλὸς τῆς Σερβίας, ὁ ὁποῖος πολλαχῶς εὐηργέτησεν αὐτὸν καὶ παρ' αὐτοῦ ἀντευηργετήθη. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ λαβὼν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων του ἔζη ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν Πατριαρχείων οὐ μικρᾶς ἀπολαύων τιμῆς¹. τότε δέ, ἦτοι περὶ τὸ 1827, ἔγραψε τὴν πρὸς τοὺς Δελβινακιώτας ἐπιστολήν, ἣ ὁποία δεικνύει τὴν φιλογένειαν καὶ ἀγαθότητα τούτου, πράγματα ἀντίθετα πρὸς ὅσα κατ' αὐτοῦ ἐθρυλήθησαν καὶ θρυλοῦνται². Μέχρι τοῦ 1828 παρέμεινεν ἐν Κων/πόλει, ὁπότε ἐξορισθείσης τῆς Κυρὰ-Βασιλικῆς εἰς Προῦσαν συνώδευσε ταύτην ἐκεῖ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1829 ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1831 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰ. Καποδίστρια ἐπιστάτης τοῦ ἐν Τύρινθι ἀγροκηπίου μὲ μηνιαῖον μισθὸν 600 γροσίω, κινήσας τὸν φθόνον καὶ ὕβρισθεις ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐχθρῶν τοῦ Καποδίστρια³.

Τὸ 1834 εὐρίσκετο ἐν Ἰωαννίνοις⁴, ἔκτοτε δὲ χάνομεν τὰ ἴχνη του. Τὸ μόνον ὅπερ γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὴν πατρίδα του Λέκλῃ⁵.

V

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς περιουσίας τοῦ Βάγια πρέπει νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Holland⁶ ὅστις γράφει ὅτι εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ πλοῦτον καὶ γαίας ἐκτεταμένας καὶ οἰκίας, ἣ ἀπόκτησις τῶν ὁποίων ὀφείλετο μᾶλλον εἰς τὴν φιλεργίαν καὶ δραστηριότητα τούτου ἢ εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Βεζύρου⁷. Πάντως τὸ ζήτημα τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Βάγια θὰ διευκρινηθῇ, ὅταν μελετηθῇ τὸ κτηματολόγιον τῆς Ἠλείρου.

VI

Νομίζω ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐσκιαγράφησά πως τὸν ἄνδρα, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη διασυνθηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Roumeville, οὐ αἰ ὕβρεις εὔρον ἀπήχησιν παρὰ τῷ Βαλαωρίτῃ, τῷ κυρίῳ συντελεστῇ τοῦ κατὰ τοῦ Βάγια

¹) Χ Δάλλας, Ἱστορικαὶ σελίδες ἐν Ἡμερολογίῳ Σκόκου (1912). Ἀθηναγόρας, Θανάσης Βάγιας, σ. 33.

²) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Χ. Δάλλα ἔ. ἀ. σ. 345—348. ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναγόρα ἐν Θανάση Βάγια σ. 41.

³) Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη ἐκδ. ὑπὸ Ἰ. Βλαχογιάννη, τ. Α', 1907 σ.288.

⁴) Ἀθηναγόρας, Ἡπειρωτικῶν σελίδων, τ. Α', σ. 140.

⁵) Χ. Χρηστοβασίλης ἐν Ἀθηναγόρα Ἡπειρωτικῶν σελίδων σ. 72.

⁶) ἔ. ἀ. ⁷) Ἀθηναγόρας ἐν Ἡπειρωτικῶν σελίδων τ. Α' σ. 37.

πανελληνίου ἀναθέματος ἐπέπρωτο ν' ἀποκαταστῆ μετὰ παρέλευσιν ἑκατὸν περίπου ἐτῶν διὰ τῶν ἐρευνῶν δύο ἀξιολογωτάτων ἱστοριοδιφῶν, τοῦ κ. Δάλλα καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Ἀθηναγόρα.

Λογίζομαι δ' εὐτυχῆς, διότι διὰ τοῦ ἔγγραφου ὅπερ ἐκδίδω συνεισφέρω τι εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀναδόχου τῆς προμάμης μου, τοῦ ἀδικηθέντος Θανάσι Βάγια, ἔρευναν.

VII

Τὸ ἐκδιδόμενον ἔγγραφον εἶναι τὸ κάτωθι, δημοσιευόμενον μετ' ἀποκαταστάσεως τῶν ἐλαχίστων ἀνορθογραφιῶν τοῦ Διατάγματος, ἀφοῦ ἄλλως δημοσιεύεται ἀκριβῆς φωτοτυπία ὁλοκλήρου τοῦ ἔγγραφου. Τὸ ἔγγραφον εὐρίσκεται ἐν ἀρκετᾷ καλῇ καταστάσει, εἶναι δὲ διαστάσεων 19×12.

Πρὸς τοὺς Καθηδὸς τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ Τεπελενίου τῆς ὑποδιοικήσεως Αὐλώνος καὶ πρὸς τοὺς Μπέηδες, Ἀγάδες, προκρίτους καὶ κατοίκους αὐτῆς.

Καθιστῶ ὑμῖν γνωστὸν ὅτι συνεπείᾳ αἰτήσεως ὑπαβληθείσης τοῖς ἀρμοδίοις περὶ παρακωλύσεως διαφόρων ἐπεμβάσεων ὑπὸ τρεφόντων ἐχθροπάθειαν πρὸς τὰ κτήματα καὶ ἀκίνητα τοῦ εἰς κεφαλικὸν φόρον ὑπαγομένου Ἀθανασίου Βάγια ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Λέκλη τοῦ ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς ὑποδιοικήσεως Τεπελενίου καὶ ἤδη ἐκ Κων/πόλει οἰκοῦντος, ἐξεδόθη Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα περὶ τῆς ἀμέσου παρακωλύσεως τῶν οὕτω ἐκδηλωθεισῶν ἐπεμβάσεων.

Ἐντελλόμεθα ὁθεν ὑμῖν ὅπως παρακωλύσητε τὰς ἐπεμβάσεις ταύτας εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰ ἀκίνητα τοῦ ρηθέντος, τὰ κείμενα ἐντὸς τῶν ὑποδιοικήσεων ὑμῶν, διατάξητε δὲ τὴν ἐπιστροφήν ἐπειγόντως παντὸς ὅπερ διηρηπάγη ὑπ' αὐτῶν ἐξασφαλιζόντες οὕτω τῷ ῥηθέντι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ.

Ἐφ' ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὸ παρόν, ἑλληνιστὶ συντεταγμένον, Διάταγμα ἡμῶν, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐνέργειαν προσκρούουσαν τούτῳ.

242 (1826)

ΜΕΧΜΕΤ'

¹ Ἡ ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γενομένη μεταγλώττισις τῆς διαταγῆς ἀφείλεται εἰς τὸν κ. Φωτιάδην, διερμηνεῖα ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ὃν καὶ θερμῶς εὐχαριστοῦμεν.

Μεχμέτ πασιᾶς ἑλέω Θεοῦ Ρούμελης Ἰωαννίνων
Δελβίνου Λαρίσης... δεσβενιῶν σερασκέρης¹.

Ἐπιπόθητοί μοι Μουτεσσελίμηδες Μπέγιδες ἀγάδες καὶ χαϊρδουαϊζάδες μας προεστῶτες καὶ λοιποὶ ραγιάδες τῶν ὑπὸ τὸ Σαντζιακι Ἀδλῶνος κειμένων Καζάδων τοῦ Τεπελενίου καὶ Ἀργυροκάστρου, μετὰ τὸν χαιρετισμόν μου σᾶς φανερώνω, ὅτι τὸ Δεβλέτι Ἀλιγέ, ἐπειδὴ προσταίνει, ὅπου τὰ ὅσα μούλκια ἱράτια καὶ ἀκαράτια ἔχει εἰς τοὺς ἄνωθεν δύο Καζάδες ὁ πρὸ χρόνων Κατοικῶν εἰς Βασιλεύσαν, ἐκ τοῦ ὀνόματις *Λέκλη χωρίου* τοῦ Τεπελενίου, Ἀθανάσιος Βάγιας, νὰ εἶναι ἀπείρακτα καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν παιδιῶν του καὶ φαμιλίας του, μὲ τὸ νὰ ἀπαφέθησαν πάλιν εἰς ἰδιοκτησίαν του, Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς προσταίζομεν, ὅπου νὰ εἶναι ἐλεύθερα τὰ κτήματά του, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς φαμιλίας του ὡς καὶ πρότερον, καὶ ἂν Κανένας αὐθαδειάσας κατεξάπῳσεν, ἢ σπίτι ἢ μούλκι του, νὰ τὸ ἀπολύσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς φαμιλίας του, καὶ δι' ὅσον καιρὸν τὸν εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του νὰ πληρώσῃ μπίσλτιμὰμ τὸ ἱράτι τοῦ μουλκιοῦ εἰς τὴν φαμιλίαν του, χωρὶς νὰ κάμῃ διαφορετικὰ ὅτι τζεβάπι δὲν μοῦ δίδει μὲ τὸ κεφάλι του ἐξ ἀποφάσεως. Σεῖς δὲ οἱ ἄνωθεν Μουτεσσελίμηδες, ἅμα ὅπου καταλάβητε τὴν οἰανδήποτε σφοδρὰν προσταγὴν μου, νὰ δώκητε τὸ ἀναγκαῖον νιζάμι αὐτοῦ τοῦ Μασλαχατιοῦ, ἐνεργοῦντες ἀμέσως εἰς τὸ νὰ ἀπεράσουν ὅλα τὰ μούλκια καὶ ἱράτια τοῦ ἄνω ρηθέντος Ἀθανασίου Βάγιου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς φαμιλίας του, ἢ ὅπαια τόσον αὐτῆ, καθὼς καὶ τὰ μούλκια του νὰ εἶναι πάντοτε εἰς τὸν μουσαδέν σας καὶ ὑπεράσπισιν. καὶ ἂν κανένας ἔχει ζαπωμένον κανένα μούλκι του, νὰ τὸν διορίσητε νὰ τραβήξῃ καὶ χέρι, νὰ πληρώσῃ ἐν ταῦτῳ καὶ τὸ ἱράτι ἐκείνου τοῦ μουλκιοῦ, δι' ὅσον βάκτι τὸ ἐξουσίσε. Οὕτω γενέσθω καὶ μὴ ἄλλως ὅτι ῥιζᾶν δὲν ἔχω ἐξ ἄπαντος.

1826

Ἰουλίου 29

Ἄρδη Ἀθηνῶν

ΕΥΑΓ. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

¹) Ἡ μονοκονδυλιά εἶναι τελείως ἀθθαίρετος, μὴ ὑπαγομένη εἰς παλαιογραφικοὺς κανόνας. Ὁ πολυσέβαστος καθηγητῆς μου κ. Νίκος Α. Βέης, ὄν καὶ θερμῶς εὐχαριστῶ, ἠδυνήθη, παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ν' ἀναγνώσῃ τὰς σημειωθείσας λέξεις.

Handwritten text in Greek, likely a preface or introductory part of the manuscript, written in a cursive hand.

Large block of handwritten text in a decorative or calligraphic script, possibly representing a title or a specific liturgical text.

Main body of handwritten text in Greek, written in a standard cursive hand, consisting of several paragraphs.

Handwritten signature and date at the bottom center of the page, including the year 1816.